

Олеся Каниук — викладач англійської мови кафедри іноземних мов Ужгородського національного університету, м. Ужгород, Україна.

Коло наукових інтересів: когнітивна лінгвістика, актуальні проблеми методики викладання іноземних мов.

e-mail: olesiakaniuk@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9962-1154>

УДК 881.111'27+37.016:316.772.2

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-2-117-122>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Мета статті полягає в дослідженні та розгляді проблем і особливостей викладання англійської мови для студентів немовних спеціальностей. Аналізуючи, систематизуючи й узагальнюючи останні наукові праці та публікації вчених, через структуру організації навчального процесу було розглянуто специфіку викладання англійської мови професійного спрямування. Результати дослідження продемонстрували наявність зв'язку між аналізом потреб – виявленням та встановленням конкретних цілей навчання – майбутніх фахівців з організацією та проектуванням навчального процесу. Проаналізовано такі сучасні прийоми та підходи до навчання, як комунікативно-інтерактивний, особистісно орієнтований підходи, популярними складниками яких є метод проєктів та принцип ситуативності. Наприкінці статті сформульовано та обґрунтовано висновки й перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: викладання; англійська мова професійного спрямування; навчальний процес; навчальний підхід.

Постановка проблеми. Англійська мова у сучасних умовах життєдіяльності людини й суспільства – це мова світової науки, інформаційних технологій, міжнародного бізнесу та спілкування. Згідно зі звітом «Індекс EF EPI» міжнародної компанії *Education First*, складеним за результатами стандартизованого тестування, яке проводиться у 100 країнах і регіонах, Україна за рейтингом посідає 49-те місце та входить до групи країн із низьким рівнем володіння англійською мовою за індексом, що становить 52,13. Це відповідає рівню B1 згідно за Загальноєвропейською шкалою мовної компетенції (CEFR). Серед студентів у віці 21 рік менша кількість володіють англійською мовою на рівні A1, а серед 21- та 22-річних – менше студентів із просунутим рівнем C2. Іншими словами, до кінця навчання у закладах вищої освіти (ЗВО) студенти мають здебільшого середній рівень володіння англійською мовою. Проте більшість студентів не досягають рівня навичок, потрібного для професійного використання англійської мови: мінімальний рівень для робочого місця на міжнародному ринку – середній (B2), якого досягають менше 20 % студентів ЗВО [4]. Отже, простежується брак координації методик викладання англійської мови у ЗВО і, як наслідок, відсутність

системного підходу до набуття високорівневих професійних навичок. Для розв'язання цієї проблеми Міністерство освіти й науки України розробило та схвалило на засіданні Колегії Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти: володіння англійською мовою на рівні не менш як B1 стане обов'язковою умовою вступу, а B2 – випуску. Отже, стаття присвячена проблемам та особливостям викладання англійської мови професійного спрямування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нійоле Нетікшене розглядає питання викладання іноземної мови професійного та загального спрямування на базі технічного університету [1, с. 80–82]. Авторка виокремила концепти, які охоплюють відмінності в підходах до викладання навчального матеріалу та створення мотивації, оскільки студенти професійного спрямування більше орієнтовані на конкретні цілі – підвищення рівня професійної компетентності. Наприклад, особливості викладання англійської мови професійного спрямування у Вільнюському технічному університеті Гедиміна полягають у тому, що протягом I семестру студентам першого курсу викладається теоретичний курс загальної англійської з поступовим залученням учнів до вивчення конкретного тематичного матеріалу, а також наукової літератури з подальшою її презентацією для оволодіння навичками публічних виступів, що є важливим умінням у бізнесі або в будь-якій іншій сфері діяльності. Так, під час підготовки до презентації про запровадження євро, студенти відвідали Музей Литовського банку грошей, де переглянули фільми про гроші англійською. Отже, навчальний заклад акцентував увагу на єдності двох підходів – діяльнісного й комплексного.

Лоренцо Фіоріто [5] наголошує на тому, що головна відмінність загальної англійської від професійної полягає безпосередньо в меті навчання: студенти ESP – це, як правило, дорослі, котрі вже знайомі з англійською мовою та вивчають її для того, щоб сформувати певний набір професійних навичок, пов'язаних із роботою. ESP зосереджується більше на розумінні мови в контексті, ніж на викладанні граматики та мовних структур; також цей розділ англійської охоплює широкий спектр тем – від бухгалтерського обліку чи інформатики до туризму та управління бізнесом. Центральною лінією ESP є те, що англійська мова не викладається як предмет, навпаки, вона інтегрована у важливу для учнів тему. Якщо викладання та вивчення загальної англійської базується на комплексному підході – навички аудіювання, читання, письма та говоріння, то ESP – це аналіз потреб, що визначає, які мовні навички найбільше потрібні студентам. Отже, на думку автора, викладання англійської мови професійного спрямування характеризується гнучкістю мислення, вмінням встановлювати довго- та короткострокові цілі та терміни навчання, створювати цікаву навчальну атмосферу, а також підтримувати студентів і забезпечувати їм зворотний зв'язок.

Брендон Харвіл [3] також зауважує, що викладання ESP насамперед зосереджене на конкретній меті – чи то вивчення англійської мови для професійних, академічних або туристичних цілей. Автор переконаний, що для ефективного викладання іноземної мови використання загальних підручників, словників та виконання вправ для покращання навичок мовлення й розмовної англійської недостатньо. Так, особливості викладання авіаційної англійської акцентують увагу на формуванні навичок говоріння та аудіювання; ділової англійської – збагачення словникового запасу та розвиток навичок говоріння/ аудіювання; медичної англійської – застосування комплексного підходу (формування та збагачення словникового запасу в площині медичної термінології; вдосконалення навичок читання для розуміння учнями складних медичних статей та досліджень; надання аудіо та відеоматеріалів). Отже, найголовнішим завданням викладача англійської для студентів немовних спеціальностей є розуміння цілей та очікувань учнів, знання яких допоможе в розробленні найефективнішого навчального плану для подолання труднощів та досягнення бажаного результату.

Метою статті є дослідження та розгляд проблем і особливостей викладання англійської мови для студентів немовних спеціальностей.

Реалізація окресленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) визначення поняття «англійська мова професійного спрямування» (*English for Specific Purposes*);
- 2) розгляд класифікаційної характеристики англійської мови професійного спрямування;
- 3) виявлення й узагальнення структури викладання англійської мови професійного спрямування.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Як зазначено вище, викладання іноземної мови професійного спрямування передбачає використання певного алгоритму дій – всебічного комплексного підходу, насамперед з огляду на цілі та бажані результати студентів. Отже, найважливішими характерними рисами педагога є гнучкість та студенто-орієнтований підхід для формування ефективної взаємодії у вихованні емоційно-позитивного ставлення до навчання.

Т. Хатчінсон та А. Уотерс визначають викладання англійської мови для студентів немовних спеціальностей або ESP як «підхід до викладання мови, у якому всі рішення щодо змісту та методів ґрунтуються на потребі студентів у навчанні» [2, с. 19]. Тобто у викладанні англійської мови професійного спрямування враховується, що майбутні фахівці, які вивчають іноземну мову, вирізняються усвідомленістю власних цілей, бажань і необхідності на практиці використовувати мовні знання, що набуваються, у їхньому життєвому контексті, розумінням важливості відповідати сучасним вимогам професії і прагненням адаптуватися до мінливих життєвих обставин. Це означає, що в процесі викладання англійської мови професійного спрямування повніше проявляються особистісні запити учнів та навчальний процес пристосовується до індивідуальних замовлень.

Традиційно ESP поділяється на англійську для академічних цілей (*English for Academic Purpose* (EAP)) та англійську для професійних цілей (*English for Occupational Purpose* (EOP)), які в подальшому поділяються на такі категорії, як англійська для науки та технологій; англійська для права; англійська для бізнесу тощо. Проте Т. Хатчінсон та А. Уотерс не вбачаючи великої різниці між EAP та EOP і наголошуючи, що «люди можуть одночасно працювати і вчитися», пропонують таку класифікацію [4, с. 16]:

1. Англійська для науки та технологій (*English for Science and Technology*);
2. Англійська для бізнесу та економіки (*English for Business and Economics*);
3. Англійська для соціальних наук (*English for Social Science*).

Визначимо характерні риси курсів ESP. По-перше, оскільки ESP – це багатопрофільна діяльність, необхідно розуміти які саме навички – читання, письмо, говоріння, аудіювання – є домінуючими в певній дисципліні чи професії. По-друге, це використання автентичних матеріалів, які сприяють підвищенню комунікативно-пізнавальної мотивації, позитивно впливають на індивідуально-емоційний стан студентів, а також забезпечують можливість одночасного звернення до мови й культури, формуючи міжкультурну компетенцію. По-третє, ESP враховує попередні та сучасні навички та досвід студентів, допомагаючи їм вдосконалювати й поглиблювати свої знання. По-четверте, викладачі ESP застосовують активніші методи навчання, наприклад, рольові ігри, тематичні дослідження або роботу над проектами. По-п'яте, ESP розроблений для конкретної дисципліни чи професії, що позитивно впливає на процес навчання, оскільки студенти набувають знань за цікавими їм темами. Розглянемо структуру викладання англійської мови професійного спрямування, на підставі якої окреслимо особливості організації навчального процесу.

1. Аналіз потреб майбутніх фахівців.

Аналіз потреб є невід'ємною частиною, оскільки студенти за рівнем володіння мовою та цілями навчання – різні. Найпоширенішими методами аналізу є анкетування, опитування, інтерв'ю, спостереження та їхні результати, на основі яких уже формується й оптимізується модель викладання і навчання. Т. Хатчінсон та А. Уотерс визначають два типи потреб у студентів (рисунок) [2].

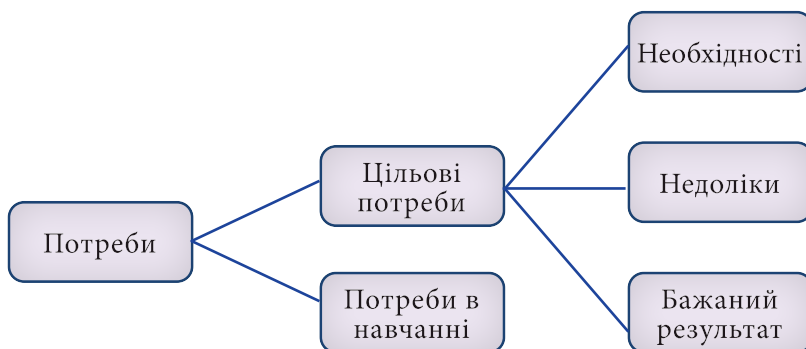

Рисунок. Типи потреб за Т. Хатчінсоном та А. Уотерсом

2. Навчальний план.

Через аналіз потреб майбутніх фахівців формується основа для розроблення та складання навчальної програми – її добір, класифікація, послідовність змісту та його поділ на окремі частини.

3. Проектування навчального процесу.

Наступний крок – це проектування навчального процесу та матеріалів із метою формування інтегрованого підходу до викладання та навчання, кінцевою метою якого є доведення студентів до певного результату. Навчальний простір можна поділити на фіксований і гнучкий розклад, у якому допускаються внесення змін та модифікація освітнього процесу. Отже, цей етап полягає в адаптації, пошуку або написанні матеріалів відповідно до навчальної програми, розробленні методики викладання та встановленні процедури оцінювання, за допомогою якої вимірюватиметься прогрес у досягненні зазначених цілей.

4. Розроблення та підготовка матеріалів.

Незважаючи на те, що на сьогодні доступна велика кількість опублікованих підручників англійської мови професійного спрямування, жоден із них не охоплює всю різноманітність сучасної інформації. Це означає, що викладач у педагогічній діяльності повинен виявляти гнучкість і креативність та використовувати різноманітні додаткові джерела інформації для підготовки навчальних матеріалів. Оскільки студенти цих курсів уже володіють базовими знаннями мови, передусім слід віддавати перевагу як монолінгвальним підручникам, так і монолінгвальним словникам для розвитку аналітичного мислення: формування навичок мовної здогадки, отримання повнішої інформації про значення слів, а також для набуття звички думати англійською та запам'ятовувати дефініції слів, а не їхній переклад.

5. Методологія.

Основною метою сучасної вищої професійної освіти є підготовка фахівців, компетентних у сфері своєї професійної діяльності, здатних до ефективної роботи, безперервного самовдосконалення й саморозвитку. Традиційно навчання іноземної мови в немовних ЗВО було орієнтоване на формування граматичної та лексичної компетенції, читання, розуміння й переклад спеціальних текстів, однак сучасні підходи до викладання англійської професійного спрямування полягають у застосуванні моделі змішаного навчання. Остання передбачає використання різних інтернет-технологій, які інтегрують вивчення мови та предмета, тобто об'єднання формальних засобів навчання (вивчення матеріалу мовного курсу) з неформальними (проведення дискусій, конференцій, мозкових штурмів, рольових ігор тощо), а також комбінування різних способів подання навчального матеріалу – наочного, онлайн або надання завдань для самостійного опрацювання – поєднання аудиторної й позааудиторної роботи студентів.

Розглянемо найбільш популярні сучасні прийоми та підходи до навчання:

– комунікативно-інтерактивний підхід, головною метою якого є формування комунікативної компетенції, тобто вміння використовувати мову для конструктивного спілкування

в реальних життєвих ситуаціях. Також до цієї методики можна віднести проведення мозкових штурмів, мастермайндів, семінарів, презентацій, захист проєктів та досліджень, де, як правило, у процесі колективного обговорення підбиваються підсумки;

- особистісно орієнтований підхід: технологія навчання у співпраці, тобто робота в парі або групі, яка допомагає налагоджувати контакт та працювати в команді, виробляти колективне рішення і, як результат, – активно взаємодіяти під час заняття;

- використання сучасних автентичних навчальних матеріалів, що допомагає удосконалювати навички професійного читання іноземною мовою й обробки інформації;

- застосування принципу ситуативності – *case study* або *role-play*, який розвиває в студентів уміння вести дискусію, аргументувати відповіді. Наприклад, обговорення актуальних тем, щоденні ситуації на роботі або в університеті тощо;

- метод проєктів або тематичні дослідження, які підвищують загальну мотивацію, оскільки студенти вивчають цікаві для себе теми та набувають навичок пошуку, аналізу й синтезу знайденої інформації;

- використання мультимедійних систем електронного навчання – онлайн-платформ, за допомогою яких студенти можуть отримувати як індивідуальні, так і групові завдання в електронному вигляді, проходити тести тощо.

6. Оцінювання.

Цей етап характеризується аналізом даних, отриманих у результаті оцінювання, які допомагають викладачу визначити рівень засвоєння навчального матеріалу студентом та вирішити, які подальші зміни та модифікації повинні бути застосовані для покращання результату та досягнення поставлених завдань.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, англійська мова є ключовою компетентністю сучасної людини – інструментом міжнародної комунікації в академічному та професійному житті. Аналіз останніх досліджень і публікацій як основа для визначення особливостей викладання англійської мови для студентів немовних спеціальностей виявив, що відмітними рисами організації навчального процесу є орієнтованість на студентів і застосування діяльнісного й комплексного підходів. Виявлення структури викладання англійської мови професійного спрямування продемонструвало, що особливості організації навчального процесу характеризуються насамперед гуманістичним спрямуванням – студент-орієнтованістю, що забезпечує формування цільових компетентностей, а також сприяє залученню та мотивуванню учнів. Організація такої інноваційної технології навчання, як метод проєктів, сприяє розвитку аналітичного та логічного мислення, студентської автономії, що дає змогу поглибити фахові знання та підвищити рівень професійної компетентності. Використання принципу ситуативності передусім забезпечує максимальну реалізацію творчих задумів як викладача, так і студента, що формує вміння в особистісно орієнтованому спілкуванні. Слід наголосити на тому факті, що з розвитком сфери інформаційних технологій процес навчання дедалі більше зміщується в онлайн-режим. Це сприяє розвитку вмінь студентів щодо самостійного планування й організації своєї діяльності, праці в інформаційному просторі з орієнтацією на кінцевий результат. В аспекті перспектив подальших досліджень можна окреслити такі: проведення експерименту в площині визначення результативності онлайн-навчання щодо отримання та засвоєння теоретичних і практичних навичок; проведення дослідження з боку психологічних чинників – як набуті знання впливають на емоційний стан студентів та на їхню впевненість у процесі професійної діяльності.

Використані джерела

- [1] N. Netikšienė, “Teaching English for Specific Purposes”, *Santalka* 14 (4), pp. 80-82. Dec. 2006.
- [2] T. Hutchinson and A. Waters, “English for specific purposes: A learning-centered approach”, Cambridge University Press. 1987.
- [3] B. Harville. “How to Successfully Teach 5 Common Types of English for Specific Purposes Classes”. Accessed on: Feb 25, 2020. [Online]. Available: <https://www.fluentu.com/blog/educator-english/teaching-english-for-specific-purposes/>

- [4] EF EPI. (2019). Accessed on: April 09, 2020. [Online]. Available: <https://www.ef.com/wwru/eipi/>
[5] L. Fiorito. (2019, Jan.). “Teaching English for Specific Purposes (ESP)”. Accessed on: Feb 25, 2020. [Online]. Available: <https://www.usingenglish.com/articles/teaching-english-for-specific-purposes-esp.html>

Олеся Каниук, преподаватель иностранного языка кафедры иностранных языков Ужгородского национального университета, г. Ужгород, Украина.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Цель статьи заключается в исследовании, а также рассмотрении проблем и особенностей преподавания английского языка для студентов неязыковых специальностей. Анализируя, систематизируя и обобщая научные труды и публикации ученых, посредством составления структуры организации учебного процесса была рассмотрена специфика преподавания английского языка профессионального направления. Результаты исследования продемонстрировали наличие связи между анализом потребностей – выявлением и установлением конкретных целей обучения – будущих специалистов и организацией, проектированием учебного процесса. Проанализированы такие современные приемы и подходы к обучению, как коммуникативно-интерактивный, личностно ориентированный подходы, популярными составляющими которых являются метод проектов и принцип ситуативности. В конце статьи сформулированы и обоснованы выводы и перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: преподавание; английский профессионального направления; обучающий процесс; учебный подход.

Olesia Kaniuk, foreign language teacher at the Department of Foreign Languages of Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine.

PECULIARITIES OF TEACHING ENGLISH TO THE STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES

The objective of the article involves research concerning problems and peculiarities of teaching English to the students of non-linguistic specialties. Analysis from the recent researches and outcomes was conducted according to N. Netikšienė, “Teaching English for Specific Purposes”, L. Fiorito, “Teaching English for Specific Purposes (ESP)” and B. Harville, “How to Successfully Teach 5 Common Types of English for Specific Purposes Classes”. Therefore, it was revealed that the most important task of a professor in the process of teaching English to the students of non-linguistic specialties is to understand the goals and expectations of learners as its knowledge and information will help to develop the most effective curriculum in order to overcome the difficulties, barriers and achieve the desired result. Also, structure of teaching a foreign language oriented to the formation of foreign language professional competence whether for special purposes for solving professional tasks in one’s sphere through the process of analysis, systematization and generalization has been considered. The results have shown that it consists of the following steps: needs analysis of future specialists (e.g., questionnaires, quizzes, interviews); curriculum building and developing; an educational process as well as its materials designing in order to create an integrated approach to learning, teaching and assessment as the ultimate goal is all about leading students to a particular result; development and preparation of educational materials and resources; methodology (communicative and interactive approach, authentic materials, case study, role-play, projects, teamwork, etc.). So, summarizing and interpreting research results, peculiarities of teaching English for Special Purposes through its modern methods and approaches regarding the educational process organization have been highlighted as well as final perspectives and future research opportunities have been formed and substantiated.

Keywords: teaching; English for Special Purposes, (ESP); educational process; teaching approachess.